

SISUKORD

I ÜLDALUSED

Sotsiaalse pädevuse kujundamine Ääsmäe Põhikoolis
Ainevaldkonna õppeained ja nädalatundide jaotumine klassiti
Sotsiaalainete ainevaldkonna kirjeldus
Üldpädevuste kujundamine
Läbivate teemade rakendamine
Õppetegevuse korraldamine
Hindamine
Füüsiline õpikeskkond

II AINEKAVAD

Inimeseõpetus

Õppe- ja kasvatuseesmärgid
Inimeseõpetuse õppeaine kirjeldus
I kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses
 2. klassi õpitulemused ja õppesisu
 3. klassi õpitulemused ja õppesisu
Lõiming teiste ainetega
II kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses
 5. klassi õpitulemused ja õppesisu
 6. klassi õpitulemused ja õppesisu
Lõiming teiste ainetega
III kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses
 7. klassi õpitulemused ja õppesisu
 8. klassi õpitulemused ja õppesisu
Lõiming teiste ainetega

Ajalugu

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Ajaloo õppeaine kirjeldus

II kooliastme õpitulemused ajaloos

5. klassi õpitulemused ja õppesisu
6. klassi õpitulemused ja õppesisu

Lõiming teiste ainetega

III kooliastme õpitulemused ajaloos

7. klassi õpitulemused ja õppesisu
8. klassi õpitulemused ja õppesisu
9. klassi õpitulemused ja õppesisu

Lõiming teiste ainetega

Ühiskonnaõpetus

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Ühiskonnaõpetuse õppeaine kirjeldus

II kooliastme õpitulemused ühiskonnaõpetuses

6. klassi õpitulemused ja õppesisu

III kooliastme õpitulemused ühiskonnaõpetuses

9. klassi õpitulemused ja õppesisu

Lõiming teiste ainetega

Ainevaldkond „Sotsiaalsained“

I ÜLDALUSED

Sotsiaalse pädevuse kujundamine Ääsmäe Põhikoolis

Sotsiaalne pädevus tähendab suutlikkust mõista inimühiskonna ajaloo ja nüüdisajal toimuvate ühiskondlike muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ja kasutada mõnda neist õppetöös ja igapäevases elus; luua tulevikutsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilisi eripärasid ja järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamusi ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Põhikooli lõpuks õpilane:

1. suudab mõista inimühiskonna ajaloo ja nüüdisaja ühiskonnas toimuvate muutuste olulisi põhjusi ja tagajärgi;
2. valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
3. tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust;
4. huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamusi ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
5. tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppetöös;
6. tunneb kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
7. käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;

8. on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, toimetulekustrateegiate, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse;
9. hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonna õppeained ja nädalatundide jaotumine klassiti

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus ning valikaine usundiõpetus. Usundiõpetust on võimalik valida kõigis kolmes kooliastmes.

Sotsiaalainete nädalatundide jaotumine klassiti.

Õppeaine	Nädalatunde klassiti									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Kokku
Inimeseõpetus		1	1		1	1	1	1		6
Ajalugu					2	2	2	2	2	10
Ühiskonnaõpetus						1			2	3

Sotsiaalainete ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning

õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloo-sündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus

ja töötamine rühmas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õppesisu käsitluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

Üldpädevuste kujundamine

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu.

Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus.

Kõik sotsiaalsed süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist.

Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades.

Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust.

Väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.

Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ning neid ellu viima.

Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valima

sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Läbivate teemade rakendamine sotsiaalainete ainevaldkonnas Ääsmäe Põhikoolis

Lähtuvalt Ääsmäe Põhikooli põhiväärtustest pööratakse Ääsmäe koolis erilist tähelepanu järgmistele teemadele: „Kodaniku algatus ja ettevõtlikkus“, „Tehnoloogia ja innovatsioon“, „Väärtus ja kõlblus“.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatus tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Süsteemilised teadmised ühiskonna valdkondadest ning nendes toimusvast saavad õpilased 6. klassi ühiskonnaõpetuse aines, kus toimub ka esmane põhjalikum tutvumine riigisüsteemi, demokraatlike väärtuste, inimõiguste ning kodanikuõiguste ja –kohutustega. 9. klassis toimub ühiskonnaõpetuses ainetundides 6. klassis õpitu kordamine ja teadmiste laiendamine teemade põhjalikuma käsitlemise kaudud. Õpetaja peab teemade ja materjali ning käsitluslaadi valimisel arvestama eakohasusega.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Ajaloo, inimeseõpetuse ja ühiskonnaõpetuse ainetundides kasutatakse koolis leiduvaid IT-tehnilisi vahendeid. Õpilased kasutavad oma õppetegvuses õpetaja juhendamisel IT-seadmeid (arvuti, nn nuti-vahendid) ning koostavad nende abil esitlusi ja referaate.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Inimese- ja ühiskonnaõpetuse tunnis käsitletakse ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid (inimõigused, demokraatlikud väärtused, üldised viisakusreeglid jms), ajaloos saab õpilane

ülevaate reeglite ja väärtuste muutumisest ajas ning ruumis ja tänapäevaste väärtuste kujunemisprotsessist.

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste

põhjusest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides.

Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele.

Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv terviseseisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte, jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust, oodatavatest õpitulemustest ja Ääsmäe põhikooli põhiväärtustest, ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
3. võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
4. kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad
5. individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
6. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
7. arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute
8. kujundamisel;
9. arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
10. kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut;
11. luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid, kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
12. laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;

13. võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamine

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Aineõpetaja tutvustab õpilastele õppeaasta algul, mida hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

1. selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
2. selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
3. eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
4. demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

1. rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
2. demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
3. kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhiohk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õpetuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusvärsust info edasikandmisel.

Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita töödega enam kui üht õpitud teemat korraga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid 6.-9. klassis on mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöo koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist.

Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusvärsuse üle otsustamist.

Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini.

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaks hindamiseks probleemküsimuste avamine, arvamslugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

Füüsiline keskkond

Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on:

1. mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
2. internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

1. korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
2. kasutada klassiruumis ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
 - Eesti Vabariigi põhiseadus;
 - ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
 - ÜRO lapse õiguste konventsioon;
 - ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
 - allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
 - elulooraamatud ja teabekirjandus;

- auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
- illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
- IKT-põhised õppematerjalid;
- ajalehed ja ajakirjad;
- statistilised ja metoodilised materjalid.

II AINEKAVAD

INIMISEÕPETUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

1. enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
2. füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
3. tervis ja tervislik eluviis;
4. turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
5. üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Inimeseõpetuse õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, lõimides õppesisu kõigis kooliastmes. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses 1) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning 2) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

I kooliastmes on inimeseõpetuses rõhk õpilase enesekohasel pädevusel ning enese suhestamisel lähiümbrusega, lõimides ühiskonnaõpetuse temaatikat. II kooliastmes on keskmes õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav ja väärtustav eluviis. III kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese- ja sotsiaalsetele oskustele.

Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäeva eluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

I kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses

3. klassi lõpetaja:

1. väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
2. oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
3. väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
4. teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;
5. väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
6. teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
7. mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;

8. kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
9. teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid; 10) teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.

2. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Mina – 4 tundi

Mina ja tervis – 6 tundi

Mina ja minu pere – 14 tundi

Mina: aeg ja asjad – 6 tundi

Mina ja kodumaa – 5 tundi

Mina

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
2. teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
3. nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
4. väärtustab iseennast ja teisi;
5. mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

Õppesisu

Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus.

Viisakas käitumine.

Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
2. kirjeldab tervet ja haiget inimest;
3. teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
4. teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;

5. mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
6. demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
7. teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi

Õppesisu

Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid.

Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.

Abi saamise võimalused. Esmaabi.

Mina ja minu pere

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
2. jutustab oma pere traditsioonidest;
3. väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu;
4. selgitab lähemaid sugulussuhteid;
5. väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
6. teab oma kohustusi peres;
7. kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
8. kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
9. teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
10. oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
11. kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti.

Õppesisu

Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Vanemate ja teiste inimeste töö. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond.

Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

Mina: aeg ja asjad

Õpitulemused

Õpilane

1. eristab, mis on aja kulg ja seis;
2. oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
3. väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
4. selgitab asjade väärtust;
5. oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
6. väärtustab ausust asjade jagamisel.

Õppesisu

Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus.

Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane

1. tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
2. oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
3. leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
4. tunneb kodukoha sümbolikat;
5. nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
6. väärtustab Eestit, oma kodumaad;
7. kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid.

Õppesisu

Eesti - minu kodumaa. Kodukoht. Eesti rikkus. Rahvakalendri tähtpäevad.

3. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Mina – 5 tundi

Mina ja tervis – 6 tundi

Mina ja meie – 13 tundi
 Mina: teave ja asjad – 6 tundi
 Mina ja kodumaa – 5 tundi

Mina

Õpitulemused

Õpilane

1. väärtustab igäihe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
2. väärtustab inimese õigust olla erinev;
3. selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
4. nimetab enda õigusi ja kohustusi;
5. teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õppesisu

Mina. Igäihe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused.

Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
2. eristab vaimset ja füüsilist tervist;
3. väärtustab tervislikku eluviisi;
4. kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
5. nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.

Õppesisu

Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis. Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.

Mina ja meie

Õpitulemused

Õpilane

1. nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
2. kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
3. väärtustab sõprust;

4. väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
5. väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
6. nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
7. teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
8. mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine;
9. demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
10. eristab enda head ja halba käitumist;
11. kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
12. nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
13. kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
14. teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
15. eristab tööd ja mängu;
16. selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
17. kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust;
18. teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel;
19. väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust;
20. teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.

Õppesisu

Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest. Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohusetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

Mina: teave ja asjad

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
2. selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas;

3. teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
4. mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;
5. selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
6. kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Õppesisu

Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine.

Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.

Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane

1. selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas;
2. leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid;
3. nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid;
4. kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
5. väärtustab oma kodumaad.

Õppesisu

Küla, vald, linn, maakond. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Eesti Vabariigi ja kodukoha sümbolid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.

Lõiming teiste ainetega

1. Eesti keelega - suuline ja kirjalik eneseväljendusoskus.
2. Matemaatikaga - ajaühikud, ajaühikute seosed, kell ja kalender, käibivad rahaühikud, rahaühikute seosed, arvnäitajate ja diagrammide lugemine, tõlgendamine, analüüsimine.
3. Loodusõpetusega - inimene, inimese meeled ja avastamine, liikumine, ohutusnõuded, inimese välisehituse kirjeldus, inimene ja inimese elukeskkond, asjad ja materjalid, Eesti kaart – maakondade märkimine, õppekäik kodukohta, Euroopa Liidu kaart, kodukoha

elurikkus ja maastikuline mitmekesisus, elu mitmekesisus maal, elukeskkond Eestis.

4. Kunstiainetega - eneseväljendust toetav teemakohane töö, vastavateemalised laulud.
5. Tehnoloogiaõpetusega - laua katmine, kaunistamine ja koristamine, säästlik tarbimine, jäätmete sortimine, oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid; oma töö ning selle tulemuste analüüsimine ja hindamine, sobivad rõivad, isikupärased esemed.
6. Võõrkeeltega - mina ja teised, mina ja koduümbrus, kodukoht Eesti, igapäevaelu, õppimine ja töö, vaba aeg.
7. Kehalise kasvatusesega - kehaline aktiivsus, tervislik eluviis, kehaline vormisolek.

II kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses

6. klassi lõpetaja:

1. kirjeldab enesehinnangu, enesekontrolli ning eneseanalüüsi võimalusi ja olulisust igapäevasuhtes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada, demonstreerides seda õpitu olulisust;
2. väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
3. väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
4. kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas, aktsepteerides nende individuaalsust;
5. kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib, kuidas õpitu olulisust tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
6. kirjeldab, mis on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis, ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;

7. kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
8. teab ja oskab õpituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel;
9. teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab õpituatsioonis abi kutsuda ning valdab esmaabivõtteid;
10. kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

5. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Tervis – 4 tundi

Tervislik eluviis – 5 tundi

Murdeiga ja kehalised muutused – 6 tundi

Turvalisus ja riskikäitumine – 10 tundi

Haigused ja esmaabi – 7 tundi

Keskkond ja tervis – 3 tundi

Tervis

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
2. teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;
3. nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
4. eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;
5. väärtustab oma tervist.

Õppesisu

Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad.

Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.

Tervislik eluviis**Õpitulemused****Õpilane**

1. oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
2. kostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
3. kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
4. selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;
5. kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;
6. teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
7. oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
8. hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
9. väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

Murdeiga ja kehalised muutused**Õpitulemused****Õpilane**

1. kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
2. aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
3. teab, et murdeiga on varieeruv ning igäihel oma arengutempo;
4. teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Õppesisu

Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.

Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
2. selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
3. teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;
4. nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;
5. suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
6. väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;
7. demonstreerib õpisisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;
8. kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;
9. väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.

Õppesisu

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.

Valikud ja vastutus seoses uimastitega.

Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

Haigused ja esmaabi

Õpitulemused

Õpilane

1. oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittennakkushaigusi;
2. selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;

3. teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;
4. kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;
5. teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);
6. nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;
7. väärtustab enda ja teiste inimeste elu.

Õppesisu

Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

Keskkond ja tervis

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
2. eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;
3. kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Õppesisu

Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

6. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Suhtlemine

Mina ja suhtlemine - 4 tundi

Suhtlemine teistega - 10 tundi

Suhted teistega - 9 tundi

Konfliktid - 4 tundi

Otsustamine ja probleemilahendus - 6 tundi

Positiivne mõtlemine - 2 tundi

Mina ja suhtlemine**Õpitulemused****Õpilane**

1. mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;
2. analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi;
3. oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga;
4. mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega.

Õppesisu

Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Oma väärtuste selgitamine. Enesekontroll.

Suhtlemine teistega**Õpitulemused****Õpilane**

1. tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;
2. teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
3. eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;
4. kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
5. mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;
6. demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;
7. teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid;
8. demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;
9. eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
10. teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;
11. väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

Õppesisu

Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused.

Aktiivne kuulamine. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.

Suhted teistega

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
2. oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
3. väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
4. eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;
5. demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;
6. tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
7. väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
8. kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;
9. mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.

Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia.

Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.

Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

Suhted teistega

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
2. oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
3. väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
4. eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;

5. demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;
6. tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
7. väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
8. kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;
9. mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.

Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatiat.

Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.

Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

Konfliktid

Õpitulemused

Õpilane

1. selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
2. teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise;
3. kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.

Õppesisu

Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed

Otsustamine ja probleemilahendus

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;
2. kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;
3. mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi;
4. selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
5. väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.

Õppesisu

Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.

Positiivne mõtlemine**Õpitulemused****Õpilane**

1. nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
2. väärtustab positiivset mõtlemist.

Õppesisu

Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

Lõiming teiste ainetega

Eesti keel – lugeda ja mõista erinevaid tekste, tööde vormistamine

Võõrkeel- teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest

Matemaatika – matemaatiline kirjaoskus, probleemide püstitamine, loogiline arutlus

Loodusõpetus – looduskeskkonna mõju inimühiskonnale, säästlik tarbimine, ühiskonna jätkusuutlikkus

Tehnoloogia – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise areng

Kunstiõpetus – iluhinnangute muutumine ajas, rahvakultuur

Kehaline kasvatus – kehalise aktiivsuse tähtsus, tervislik eluviis, hügieen

III kooliastme õpitulemused inimeseõpetuses

9. klassi lõpetaja:

1. teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;
2. teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;
3. teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
4. teab, millised arengumuutused toimuvad murdeeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;

5. mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;
6. analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
7. teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid terviseteebe ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
8. kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
9. kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
10. teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

7. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Inimene

Inimese elukaar ja murdeea koht selles – 5 tundi

Inimese mina – 6 tundi

Inimene ja rühm – 7 tundi

Turvalisus ja riskikäitumine – 7 tundi

Inimese mina ja murdeea muutused – 8 tundi

Õnn – 2 tundi

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;
2. kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
3. toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel;
4. kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Õppesisu

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

Inimese mina

Õpitulemused

Õpilane

1. selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
2. kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
3. kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
4. väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid;
5. kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu;
6. kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
7. demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Õppesisu

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine.

Inimene ja rühm

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;
2. kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;
3. mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;
4. võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;
5. kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
6. demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
7. selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes;
8. väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

Õppesisu

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

Turvalisus ja riskikäitumine**Õpitulemused****Õpilane**

1. demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;
2. demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivald korral koolis;
3. eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;
4. kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.

Õppesisu

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

Inimese mina ja murdeea muutused**Õpitulemused****Õpilane**

1. kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
2. selgitab, milles seisneb suguküpsus;
3. kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
4. selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
5. kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
6. kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
7. selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õppesisu

Varane ja hiline küpsemine - igapähe oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.

Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

Õnn**Õpitulemused**

Õpilane

mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Õppesisu

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

8. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Tervis

Tervis – 12 tundi

Suhted ja seksuaalsus – 11 tundi

Turvalisus ja riskikäitumine – 9 tundi

Inimene ja valikud – 3 tundi

Tervis**Õpitulemused**

Õpilane

1. kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
2. kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
3. analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;
4. analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusvärsust;
5. selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
6. oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;

7. analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
8. analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
9. analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
10. selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
11. kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;
12. kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Õppesisu

Tervis kui healuseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisele seotud valikuid. Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

Suhted ja seksuaalsus

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
2. demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
3. väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
4. selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
5. kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
6. selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
7. selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;

8. kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;
9. väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
10. kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
11. teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;
12. eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
13. nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Õppesisu

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
2. kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
3. kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
4. kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
5. teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
6. demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

Õppesisu

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

Inimene ja valikud

Õpitulemused

Õpilane

analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.

Õppesisu

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.

Lõiming teiste ainetega

Eesti keel - suutlikkus väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, teksti kriitilise analüüsi oskus

Võõrkeel - oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ja lugupidamine

Matemaatika - arvandmete esitlemine ja tõlgendamine, lahendusideede analüüsimine

Loodusõpetus - inimese areng ja rahvastiku protsessid, ühiskonna jätkusuutlikkus

Tehnoloogia - kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine

Kunstiõpetus - esteetiline areng ja eneseteostus

Kehaline kasvatus - salliv suhtumine kaaslastesse, hügieen

AJALUGU

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb huvi mineviku vastu;
2. tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
3. väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;

4. leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
5. kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
6. mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
7. tunnistab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
8. tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Ajaloo õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme. Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, Internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest

aspektidest. Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

II kooliastme õpitulemused ajaloos

6. klassi lõpetaja:

1. kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number*;
2. tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
3. teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
4. hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
5. toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
6. mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
7. mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
8. teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
9. väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

5. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Sissejuhatus ainesse – 3 tundi

Eesti muinasaeg – 10 tundi

Eesti keskaeg – 10 tundi

Eesti uusaeg – 20 tundi

Eesti 20. sajandil – 27 tundi

Sissejuhatus ainesse

Õpitulemused

Õpilane

1. kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand,

aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;

2. kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
3. leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
4. väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
5. kasutab ajalookaarti;
6. teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;
7. töötab lihtsamate allikatega;
8. kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.

Õppesisu

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

Eesti muinasajal

Õpitulemused

Õpilane

1. teab kuidas elasid eestlased ja mida nad uskusid;
2. teab kuidas kulges muistsete eestlaste alistamine ja ristiusustamine.

Õppesisu

Kuidas elasid muistsed kütid? Põlluharimise algus. Muinaseestlaste uskumistest.

Eesti ja eestlased muinasaja lõpul. Vallutussõja ettevalmistamine ja sõjakäik. Vallutussõja lõpp.

Eesti keskajal

Õpitulemused

Õpilane

1. teab vallutussõja tagajärgi;
2. oskab välja tuua muudatusi Eesti elus;

3. oskab välja tuua Jüriöö ülestõusu põhjused ja tagajärjed;
4. teab mida tähendab Hansa Liit ja oskab kirjeldada inimeste elu keskaegses linnas;
5. teab mida tõi kaasa usupuhastus;
6. oskab kirjeldada elu Vana-Liivimaal;
7. oskab välja tuua Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Õppesisu

Muudatused Eesti elus. Jüriöö ülestõus. Hansa aeg. Elu keskaegses linnas. Eestlased ja ristiusk. Usupuhastus Eestis. Liivi sõda.

Eesti uusajal

Õpitulemused

Õpilane

1. teab, kes on Forselius ning tunneb tema töö tähtsust;
2. oskab välja tuua Põhjasõja põhjused ja tagajärjed;
3. oskab kasutada sõja käigust jutustamisel kaarti;
4. teab kuidas toimus rahvavalgustajate tegevus Eestis;
5. oskab nimetada esimesi eesti haritlasi;
6. oskab nimetada eesti rahvakalendri tähtpäevi;
7. tunneb eesti talurahva eluolu 19.saj;
8. teab, mis on ärkamisaeg, tunneb selle perioodi tähtsamaid tegelasi.

Õppesisu

Forseliuse seminar. Põhjasõda. Rahvavalgustajate tegevus. Talurahva elu vene ajal. Pärisorjus ja selle kaotamine. Esimesed eestlased Tartu ülikoolis. Rahvakalender. Talurahva elu-olu 19. sajandil. Elu mõisas. Talurahva riietus ja toit. Vastuhakk Mahtas. Ärkamisaja algus. J.V. Jannsen. Esimene üldlaulupidu. Carl Robert Jakobson. Jakob Hurda suur üleskutse.

20. sajandil

Õpitulemused

Õpilane

1. teab, mis on venestamine, millised olid selle tagajärjed;
2. teab Vene impeeriumi lagunemise põhjuseid;

3. teab kuidas sündis Eesti Vabariik;
4. teab milline oli olukord Eestis 1920datel, kuidas toimus riigi ülesehitustöö;
5. teab milline oli olukord Eestis 1930datel;
6. teab kuidas Eesti kaotas iseseisvuse;
7. tunneb Eesti olukorda nõukogude võimu perioodil;
8. teab taasiseseisvumisperioodi tähtsamaid arenguid ja sündmusi;
9. tunneb Eesti ülesehitusega seotud peamisi protsesse ja arenguid;
10. teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone, kuhu kuulub Eesti;
11. oskab välja tuua viimase aja saavutusi kultuuri-, teadus- ja poliitikavallas.

Õppesisu

Venestuse selgroog murdub. Vene imperium variseb kokku. Eesti vabariigi väljakuulutamine. Vabadussõja algus. Võit vabadussõjas. Elu Eesti Vabariigis 1920datel. Elu Eesti vabariigis 1930datel. Eesti iseseisvuse häving. Juuniküüditamine. Eestis vahetub valitseja. Eesti võitleb vabaduse eest. Metsavennad, Nõukogude aeg. Vastupanuliikumine. Taasiseseisvumine. Eesti riigi ülesehitamine. Eesti tänapäeval

6. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Muinsaaeg ja vanaaeg

Muinsaaeg – 10 tundi

Vanad Idamaad – 20 tundi

Vana- Kreeka – 20 tundi

Vana- Rooma – 20 tundi

Muinsaaeg

Õpitulemused

Õpilane

1. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;
2. kirjeldab muinsaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
3. näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;

4. teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
5. teab, et Eesti esimesed asustuselad olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.

Õppesisu

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine.

Muinasaja arengujärgud ja nende üldisloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldisloomustus, Pulli, Kunda.

Vanad Idamaad

Õpitulemused

Õpilane

1. selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
2. seletab ja kasutab kontekstis mõistet tsivilisatsioon;
3. selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel;
4. tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Egiptuse püramiide; teab, et üks esimesi kirjasüsteeme oli hieroglüüfkiri;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vaarao, mummia, sfinks, tempel, püramiid, preester;
6. teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust;
7. selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Mesopotaamia näitel;
8. tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutavat kunsti, Babülioni rippaedu;
9. teab, et üks esimesi kirjasüsteeme oli kiilkiri;
10. seletab ja kasutab kontekstis mõistet linnriik,
11. teab, kes oli Hammurabi ning iseloomustab tema tegevust;
12. teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;
13. selgitab, mis on Vana Testament;

14. teab, kes olid Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud. Vana-Egiptus. Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.

Vana-Kreeka

Õpitulemused

Õpilane

1. näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;
2. teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
3. tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
4. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Trooja sõda, hellenid;
5. teab, kes olid Perikles ja Aleksander Suur ning iseloomustab nende tegevust;
6. kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
7. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, tähestik;
8. teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros ja Herodotos ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Vana-Rooma

Õpitulemused

Õpilane

1. näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Roomat;
2. teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
3. selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
4. näitab kaardil Kartaagot;
5. selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
6. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, patriits, plebei, konsul, senat, leegion, kodusõda, Kartaago, ladina keel;
7. teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, ning iseloomustab nende tegevust;
8. näitab kaardil Konstantinooplit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
9. selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
10. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Konstantinoopol;
11. teab, kes oli Augustus ning iseloomustab tema tegevust;
12. iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
13. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Colosseum, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, kristlus, piibel, Rooma õigus;
14. teab, kes oli Jeesus Kristus ning iseloomustab tema tegevust.

Õppesisu

Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus. Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.

Lõiming teiste ainetega

Matemaatika - ajatelg, rooma numbrid, aastatuhanded ja sajandid, nende määramine.

Eesti keel - info leidmine teatmeteostest, kujutusvõime ja fantaasia arendamine.

Kirjandus - müüdid, eeposed, näitekirjanikud ja näidendid

Loodusõpetus - jääaja tekkeprotsessid, erinevate maade kliima.

Kunstiõpetus - koopamaalingud, savinõud, kammkeraamika, reljeefid, piltkiri, egiptuse kunst, reljeefid, skulptuur, hieroglüüfid,

Tööõpetus - tööriistade meisterdamine.

Muusikaõpetus - üldlaulupidu.

III kooliastme õpitulemused ajalooos

9. klassi lõpetaja:
 1. iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
 2. mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
 3. võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade nii suuliselt kui ka kirjalikult;/küsimate toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda
 4. teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajaloo ja ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
 5. töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
 6. otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
 7. töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
 8. asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

7. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Keskaeg ja varauusaeg

Maailm keskajal 476-1492 – 50 tundi

Maailm varauusaegajal 1492-1600 – 20 tundi

Maailm keskajal 476-1492

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi;

2. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid senjäär, vasall, feodaal, pärisori;
3. iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana;
4. toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil;
6. iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
7. teab, kes oli Karl Suur ning iseloomustab tema tegevust;
8. iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
9. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, koraan, Muhamed, mošee, Meka;
10. teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
11. teab, kes oli Justinianus I, ning iseloomustab tema tegevust;
12. teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
13. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid raad, tsunft, gild, Hansa Liit;
14. kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
15. nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
16. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu;
17. seletab ja kasutab kontekstis mõistet Inglise parlament.

Õppesisu

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.

Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.

Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal

Maailm varauusajal 1492-1600

Õpitulemused

Õpilane

1. teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda tehnoloogia areng;
2. seletab ja kasutab kontekstis mõistet humanism;
3. teab, kes oli Leonardo da Vinci, ning iseloomustab tema tegevust;
4. teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
6. teab, kes oli Kolumbus, ning iseloomustab tema tegevust;
7. teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda reformatsioon;
8. seletab ja kasutab kontekstis mõistet maadeavastused;
9. teab, kes oli Martin Luther, ning iseloomustab tema tegevust;
10. iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
11. seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi.

Õppesisu

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine.

Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja

Euroopa mõju avastatud maades. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

8. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Uusaeg

Maailm 1600-1815 - 35 tundi

Maailm 1815-1918 - 35 tundi

Maailm 1600-1815

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
2. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
3. teab, kes olid Louis XIV ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust;
4. teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu tulemusena, ning näitab neid kaardil;
5. teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
6. teab, kes oli Peeter I ning iseloomustab tema tegevust;
7. teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
8. selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
9. toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
10. teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
11. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, revolutsioon;
12. teab, kes olid Napoleon ning iseloomustab tema tegevust;
13. iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni.

Õppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg,

Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.
Kultuur: barokk, klassitsism

Maailm 1815-1918

Õpitulemused

Õpilane

1. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism;
2. iseloomustab rahvuslikku liikumist Euroopas;
3. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism;
4. iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia;
6. näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
7. teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
8. selgitab Eesti iseseisvumist;
9. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism;
10. iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi.

Õppesisu

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

9. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Lähiajalugu

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939 - 25 tundi

Teine maailmasõda 1939-1945 - 10 tundi

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945-2000 - 35 tundi

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939

Õpitulemused

Õpilane

1. näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
2. toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
3. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Rahvaste Liit, Versailles' süsteem;
4. iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, parlamentarism;
6. teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, ning iseloomustab nende tegevust;
7. iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastatel ja vaikival ajastul;
8. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vaikiv ajastu, Tartu rahu;
9. teab, kes olid Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust;
10. iseloomustab ning võrdleb kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord

Pariisi rahukonverents. Poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda. Rahvasteliidu tegevus ja mõju. Sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus

Ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail

Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel.

Autoritarism Itaalia näitel. Totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel

Eesti Vabariik

Vabadussõda. Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus. Demokraatliku parlamentarismi aastad. Vaikiv ajastu. Majandus. Kultuur ja eluolu. Välispoliitika.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel

Uued kultuurinähtused. Teadus. Tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film. Kirjanus ja kunst. Uued propagandavahendid.

Teine maailmasõda 1939-1945

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
2. seletab ja kasutab kontekstis mõistet MRP;
3. teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;
4. teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
5. näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muutusi Teise maailmasõja järel;
6. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid holokaust, ÜRO;
7. selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
8. iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
9. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid küüditamine, baaside leping, okupatsioon.

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord

Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP

Sõjategevuse üldiseloomustus

Sõja algus ja lõpp. Sõdivad pooled, rinded. Holokaust. ÜRO asutamine.

Eesti Teise maailmasõja ajal

Baaside ajastu. Iseseisvuse kaotamine. Juuniküüditamine. Sõjategevus Eesti territooriumil.

Nõukogude ja Saksa okupatsioon.

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945-2000

Õpitulemused

Õpilane

1. iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ning vormid. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid;
2. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, Euroopa Liit, Atlanti Harta, NATO;
3. iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja SLV näitel;
4. iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel;
5. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon;
6. iseloomustab Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
7. toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
8. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost;
9. teab, kes olid Mihhail Gorbatšov ja Boris Jeltsin, ning iseloomustab nende tegevust;
10. analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
11. seletab ja kasutab kontekstis mõisteid, Balti kett, laulev revolutsioon;
12. teab, kes olid Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar ning iseloomustab nende tegevust;
13. näitab kaardil muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
14. iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil.

Õppesisu

Külm sõda

Külma sõja põhijooned ja avaldumisevormid. Kriisid ja sõjad.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel

USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.

Kommunistlikud riigid

Kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.

Eesti Nõukogude okupatsiooni all

Piiride muutumine. Repressioonid. Kollektiviseerimine. Industrialiseerimine. Poliitiline juhtimine. Kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine

Perestroika ja glasnost. Mihhail Gorbatšov. Boris Jeltsin. Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine

Laulev revolutsioon. Balti kett. Põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm 1990. aastatest alates

Üldülevaade. Euroopa Liidu laienemine. NATO laienemine. Uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel.

Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia. Massikultuur. Naine ja ühiskondlik elu. Muutused mentaliteedis.

Lõiming teiste ainetega.

Kirjandus - Eesti 16. sajandil. Vaimuelu ja kultuur. Rüütlikultuur. Araabia kultuur ja selle tähendus Euroopale.

Geograafia - Frangi riik. Araablased. Bütsantsi keisririik. Põhja-Euroopa. Skandinaavlaste eluviis ja ühiskond. Ristisõjad. Saja-aastane sõda. Linnad ja kaubandus Hansa näitel. Suured maadeavastused.

Ühiskonnaõpetus - Keskaja riiklus Saksamaa ja Inglismaa näitel. Keskaegne ühiskond Prantsusmaa näitel. Läänikorralduse üldisloomustus.

Kunst - Romaani ja gooti stiil. Renessanss

Võõrkeel – Saksamaa, Inglismaa, Venemaa riigikord, ajalugu, kombed, eluolu ja suhted Eestiga

ÜHISKONNAÕPETUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;

2. oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
3. teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
4. väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
5. määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

Ühiskonnaõpetuse õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks. Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi. Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

II kooliastme õpitulemused ühiskonnaõpetuses

6. klassi lõpetaja:

1. on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;
2. teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
3. mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
4. loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);
5. teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
6. selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
7. mõistab inimeste iseärasusi, teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks, oskab vältida ja lahendada konflikte;
8. toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;
9. oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
10. teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

6. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Sotsiaalsed suhted - 11 tundi

Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Demokraatia - 11 tundi

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Töö ja tarbimine - 7 tundi

Töö ja tarbimine

Meedia ja teave - 6 tundi

Meedia ja teave

Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Õpitulemused

Õpilane

1. seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõistet rahvus;
2. nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
3. nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
4. seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid võrdõiguslikkus ja sallivus;
5. toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
6. suhtub sallivalt erinevustesse;
7. teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
8. seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõistet riik;
9. teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
10. nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).

Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond.

Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õpitulemused

Õpilane

1. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;
2. nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
3. nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
4. teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;

5. toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni- võimalused.

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane

1. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet demokraatia;
2. iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
3. teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
4. teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
5. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet seadus;
6. teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta;
7. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet seadus;
8. nimetab ja austab inimõigusi.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Õpitulemused

Õpilane

1. kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
2. märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;

3. toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
4. tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.

Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

Töö ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane

1. teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
2. teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
3. teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
4. iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
5. selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
6. oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.

Elukutsed - teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Töökultuur ja tööetika. Teadlik, säästev tarbimine.

Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane

1. oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
2. tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
3. mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus;

4. oskab eristada fakti ja arvamust;
5. oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
6. väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingle; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis.

Õppesisu

Raamatukogu, internet. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon. Teadlik infotarbimine ja -edastamine. Autoriõiguste kaitse.

Lõiming teiste ainetega

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhitakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitlevate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust

tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

III kooliastme õpitulemused ühiskonnaõpetuses

9. klassi lõpetaja:

1. tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
2. määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
3. tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
4. tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabäihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;
5. tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;
6. selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahekorda, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
7. hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;
8. hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
9. analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autoriõiguste kaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;

10. teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

9. klassi õpitulemused ja õppesisu

Teemad ja orienteeruv tundide jaotus

Ühiskond ja sotsiaalsed suhted - 22 tundi

A. Meedia ja teave (7 tundi)

B. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi)

C. Ühiskonna institutsionaalne struktuur - avalik sektor, erasektor, kolmas sektor (3 tundi)

D. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi)

Riik ja valitsemine - 16 tundi

E. Demokraatia (3 tundi)

F. Eesti valitsemiskord (13 tundi)

Kodanikuühiskond - 15 tundi

G. Kodanikuühiskond

Majandus - 17 tundi

H. Majandus

Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, ajakirjandusvabadus;
2. mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
3. orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;
4. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik elu, eraelu, ajakirjanduseetika;
5. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet, reklaam;
6. orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;
7. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid autoriõigus, autorivastutus ja plagiaat;
8. tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.

Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommerts-reklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud

meedias). Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, identiteet;
2. märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
3. väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
4. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus;
5. väärtustab sotsiaalset sidusust;
6. väärtustab sotsiaalset õiglust;
7. teab ja oskab kontekstis kasutada mõistet mitmekultuurilisus;
8. mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

Ühiskonna institutsionaalne struktuur - avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus;
2. selgitab ühiskonna sektorite (avaliku sektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
3. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid erasektor, eraettevõtte;
4. selgitab ühiskonna sektorite (erasektori) spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
5. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid mittetulundussektor, sihtasutus;
6. teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused). Erasektor kui kasumile suunatud sektor. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

Ühiskonnaliikmete õigused

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet inimõigused;
2. tunneb inimõigusi märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm);
3. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiõigused, sotsiaal- majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;
4. tunneb lastekaitse põhimõtteid, tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
5. tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.

Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.

Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid.

Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon jm. UNICEFi tegevus.

Demokraatia

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal;
2. oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
3. selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
4. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;
5. selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid;

6. väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust seaduse ees);
7. käitub demokraatia põhimõtete järgi.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhihooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.

Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

Eesti valitsemiskord

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus*;
2. tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
3. suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;
4. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet *õigusakt*;
5. mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda;
6. oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
7. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;
8. tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi;
9. väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
10. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet *erakond*;
11. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet *valimised*;
12. selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;
13. teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
14. nimetab Eesti parlamendi-erakondi;
15. teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.

Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine.

Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused.

Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad.

Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid.

Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

Kodanikuühiskond

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabäühendus;
2. mõistab kodanikuühiskonna ja vabäühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgid;
3. iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
4. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuosalus, kodanikualgatus;
5. oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas;
6. analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
7. algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabäühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.

Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.

Majandus

Õpitulemused

Õpilane

1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum*;

2. iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses;
3. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüved, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus*;
4. selgitab maksustamise eesmäärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
5. tunneb eelarve koostamise põhimõtteid;
6. teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet *tööturg*;
7. tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul;
8. teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
9. analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
10. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse*;
11. oskab arvutada netopalka;
12. tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus.

Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Lõiming teiste ainetega

Ajalugu – riikide ja ühiskondade teke, areng, omapära ja suurkujude tutvustamine.

Kirjandus – ühiskonnategelaste ja kultuuri tutvustamine; inimese ja ühiskonna suhete uurimine.

Geograafia – ühiskondade kujunemine, traditsioonide, kultuuri seotus asukoha tingimuste ja omapäraga.

Füüsika – teaduse ja tehnika saavutused, mis on määranud ühiskondade arengut, tundmaõppimine.

Keemia - teaduse ja tehnika saavutused, mis on määranud ühiskondade arengut, tundmaõppimine.

Bioloogia – keskkonnaprobleemide tundmaõppimine.